

Kirjastoissa
tunnelma
sähköistyä
—
e-aineistot nyt ja tulevaisuudessa

Minna Koivumäki 15.4.2010

Osa I

Aluksi tärkeitä ajattelemisen aiheita

- Minkälainen on tulevaisuuden kirjasto?
- Mitä siellä tehdään (henkilökunta/asiakkaat)?
- Miksi olemme olemassa? Ketä varten olemme olemassa?
- Minkälainen kirjasto meillä on nyt?
- Millainen kirjastomme oli 10 tai 5 vuotta sitten?
- Mitä on tapahtunut?
- Hyviä/huonoja asioita?
- Millainen haluaisin, että kirjastomme olisi 2-5-10 v päästä?
- Vahvuudet ja heikkoudet nyt ja 5 vuoden päästä
- Mitkä asiat koen tärkeiksi?

Millainen on tulevaisuuden kirjasto?

- Mitä kirjastoissa ei saa muuttaa -> kirjaston olemassaolon perusedellytykset ja ydin
- Mitkä asiat voisivat muuttua?
- Mitkä lisäpalvelut perinteisen kirjastotoimen lisäksi olisivat mielestäni kiinnostavia?
- Olisiko opiskelijoilla mahdollisuus pestä pyykit kirjastokäynnin yhteydessä?
- Kirjastosta ei kuitenkaan saa tulla mikään marketti!

Millainen on tulevaisuuden kirjasto?

- Mitä minulta/yhteisöltämme vaaditaan siihen?
- Onko odotettavissa muutosvastarintaa vai innostunutta asennetta?
- Mikä ovat lehti ja kirja nyt ja mitä ne ovat tulevaisuudessa?
- Mitä kirjastomme aineistot ovat ja missä muodossa tarjolla nyt ja tulevaisuudessa?
- Onko kirjastossamme esim sähköisiä lukulaitteita lainaksi?

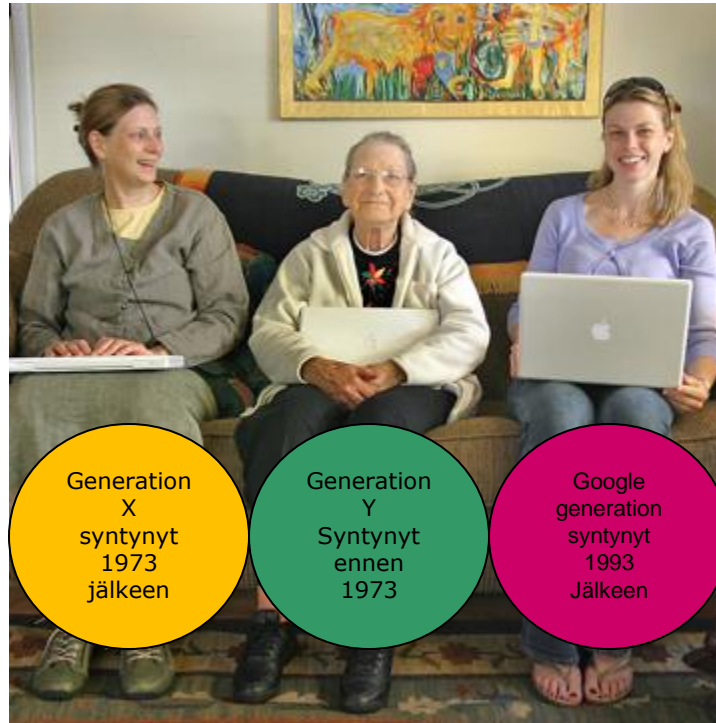

X, Y ja Google -sukupolvet

- Sukupolvet X (syntyneet 1973 jälkeen), Y (syntyneet ennen 1973) ja Google-sukupolvi (syntyneet 1993 jälkeen): hyvin erilainen tapa käsitellä ja hakea tietoja, jopa nettihaut erilaisia
- Google ei välttämättä ole erityisen varman tiedon lähde – miten meidän kirjastomme voi auttaa oikean täsmätiedon löytämisessä? Opetammeko käyttäjiä?
- Käyttäjät tarvitsevat koulutusta hakuihin (pitäisi aloittaa jo peruskoulun ala-asteella)
- Kirjastojen haasteena on hankkia oikeaa maksullista tietoa lukijoiden käyttöön ja opettaa lukijoita löytämään se

X, Y ja Google -sukupolvet

X, Y ja Google -sukupolvet

- Sukupolvet X (syntyneet 1973 jälkeen), Y (syntyneet ennen 1973) ja Google-sukupolvi (syntyneet 1993 jälkeen): hyvin erilainen tapa käsitellä ja hakea tietoja, jopa nettihaut erilaisia
- Google ei välttämättä ole erityisen varman tiedon lähde – miten meidän kirjastomme voi auttaa oikean täsmätiedon löytämisessä? Opetammeko käyttäjiä?
- Käyttäjät tarvitsevat koulutusta hakuihin (pitäisi aloittaa jo peruskoulun ala-asteella)
- Kirjastojen haasteena on hankkia oikeaa maksullista tietoa lukijoiden käyttöön ja opettaa lukijoita löytämään se

Millainen on tulevaisuuden kirjasto?

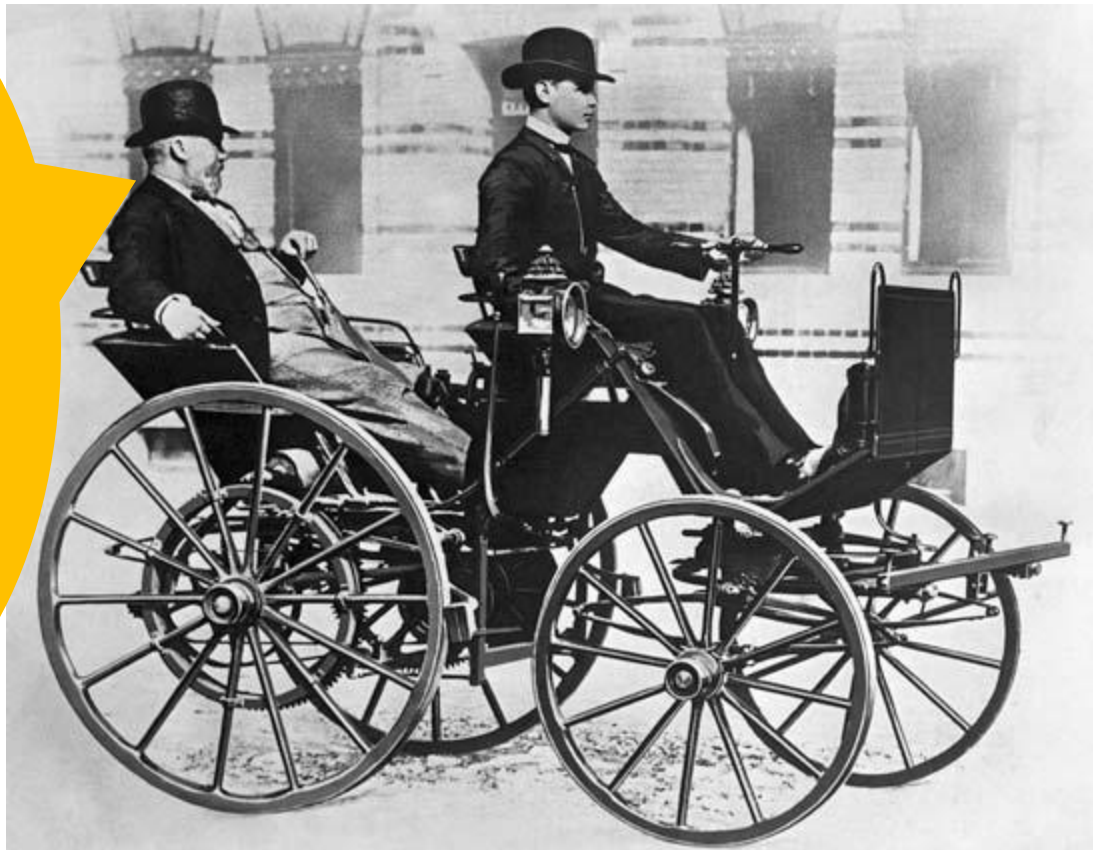
- Pelottaako e-tieto ja e-julkaisut? Onko koko repertuaari sekava? Miten selviän itse, osaanko, ymmärrätkö?
- Kuka huolehtii tekniikasta?
- Pitääkö juuri minun opastaa asiakkaita?
- Mikä on minun oma haaveeni tulevaisuuden kirjastosta?
- Olemmeko me tehneet kirjastossamme asiakaskyselyitä? Mitä meidän pitäisi kysyä, mitkä ovat oikeat kysymykset?
- Ymmärtävätkö päättäjät? Voinko auttaa heitä ymmärtämään?
- Mitä rahakirstunvartijoilta vaaditaan?
- Kuka pitää kirjaston puolia?

- Kirjaston tärkeä asema tulee joka tapauksessa säilymään, vaikka osittain kirjaston olomuoto voi myös muuttua

What will happen? Be prepared to expect the unexpected...

"There will never be a mass market for motor cars — about 1,000 in Europe — because that is the limit on the number of chauffeurs available!" — Gottlieb Daimler, inventor of the gasoline-powered automobile, 1889

Osa II

e-tiedon lyhyt historia

- 1990-luvulla ensin cd-romit (off-line –tieto)
- 1998 alkaen e-aineistot (on-line –tieto) yleistyvät ja kustantajien panostus alaan kasvaa huomattavasti
- Koulutusala e-tiedon hankinnan ja käytön uranuurtajia
- Opiskelijoiden työelämään siirtymisen jälkeen e-tieto yleistynyt myös muilla sektoreilla
- Suomi ollut mukana kehityksen kärjessä
- Kirjastojen henkilökunta ja me välittäjät olemme olleet avainasemassa
- Laajamittainen e-aineistojen hankinta erityyppisissä kirjastoissa yleistyi nopeasti Suomessa n. 2005 ->
- Kustantajilla ja tiedontuottajilla ei yhteistä normistoa tai standardeja e-aineistojen tarjoamiseen ja hinnoitteluun

LM Tietopalveluiden ratkaisu, ERC

- Suunta on selvä – elektroniset julkaisut ovat ja tulevat vielä voimakkaammin osaksi arkipäiväämme erilaisissa kirjastomaailmoissa
- LM Tietopalvelut on vastannut haasteeseen jo vuosituhannen alussa ja perustanut ERC eli Electronic Resources Consulting –tiimin ja palvelun
- ERC keskittyy vahvalla osaamisella ja panostuksella e-tiedon tuntemiseen ja tunnistamiseen, sen hallintaan ja hallinnointityökaluihin, ERC keskittyy ainoastaan e-asioihin ja on olemassa asiakkaitamme varten
- Toimimme vahvasti kaikkia eri kirjastotyyppisiä sekä niiden toimintoja tukevana ja helpottavana yhteistyökumppanina
- Meidän roolimme ja tahtotilamme on helpottaa sekä hankintoja että niiden arviointia – eli tuoda lisäarvoa kirjastoille kaikin tavoin

Electronic Resources Consulting (ERC) palvelu

Henkilöstö

- Minna Koivumäki, tiimin vetäjä
- Patrik Fabricius, Serials Solutions asiantuntemus, arviointi, käyttöönotto ja ylläpito
- Elina Saksa, asiantuntemus elektroniset aineistot, mm. aktivoinnit ja hintaneuvottelut
- Tiina Haarlaa, asiantuntemus kustantajayhteydet ja sopimusneuvottelut
- Tiia Sainio, asiantuntemus elektroniset aineistot, mm. aktivoinnit ja hintaneuvottelut
- Pirgit Laanpuu, asiantuntemus elektroniset aineistot, mm. aktivoinnit ja hintaneuvottelut
- Koko muu henkilökunta mukana käytännön työssä (ostotilaukset, laskut, reklamaatiot)

Case study / onlinet 2:lle sitelle

Neuvotteluvaihe:

- Yhteys asiakkaaseen
- Tarve kartoittaa e-aineistoihin siirtyminen
- Keskinäiset neuvottelut, kokoukset
- Tunnuslukujen kerääminen (FTE, R&D...)
- Päätös hankittavien lisenssien laajuudesta (paikallinen 1 SITE/maakohtainen/globaali – IP-osoitteet?)
- Sopimus toimeksiannosta

Case study / onlinet 2:lle sitelle

Asiakastyypin jaottelu hinnoittelua varten, tunnusluvut

- SITEjen mukaan (kansalliset/globaalit sitet), 1 siten määre esim. enintään 5:n mailin päässä toisistaan
- FTE-luvun mukaan (Full Time Equivalent, kustantajakohtaisesti eri painotuksia, mitä kaikkia ryhmiä lasketaan mukaan)
- R&D (Research & Development)
- Beds – sairaalasänkyjen määrä
- USA:ssa käytössä olevan Carnegie-luokituksen mukaan (TIER:it)
- Vain muutama kustantaja antaa vapaasti e-tiedon useampien sitejen käyttöön.

Case study / onlinet 2:lle sitelle

Tuoteformaatit ja autentikointi

- Print incl Online: online painetun mukana automaattisesti / alv 0%
- Print + Online: lisämaksullinen online painetun lisäksi (laajemmat arkistot, paremmat haut) / alv 0%
- Online Only (arkistot, paremmat haut) / alv 22%
- Tieteellisten lehtien lisäksi on ammattijulkaisuja, talouslehtiä ja päivälehtiä sekä kuluttajajulkaisuja, joissa vain tietyille/tietyille nimetyille käyttäjille määritellyt online-oikeudet, käyttäjätunnus- ja salasanaohjaisuus.
- E-kirjapaketit (valmiit kokoelmapaketit tai ”pick and choose”)
- Tietokannat

Case study / onlinet 2:lle sitelle

Tuoteformaatit ja autentikointi

- IP-tunnistus (selkeä) (voi olla myös rajoitteita yhtäaikaisten käyttäjien määrässä)
- Rajoitettu IP-tunnistus (esim. 3 määriteltyä konekohtaista IP-osoitetta, ei sovi juuri kenellekään käyttöön)
- Käyttäjätunnus ja salasana (koetaan hankalaksi käyttää)
- Etäkäyttö

Case study / onlinet 2:lle sitelle

Print -> Online

- Kartoitetaan asiakkaan toivoma aineisto ja tutustutaan siihen. Järjestetään aineisto kustantajakohtaisesti. Tarkoitus saada aineisto toimimaan elektronisesti kahdelle sitelle.
- Hinta- ja lisenssineuvottelut kustantajien ja tiedontuottajien kanssa
- Yllämainitut toimenpiteet kestävät viikoista kuukausiin
- Hinnat, käyttöehdot ja lisenssit toimitetaan asiakkaalle tutustuttavaksi
- Jatkoneuvottelut ja selvitykset kustantajien kanssa
- Lopullinen aineiston palautus asiakkaalle päätöksentekoa varten
- Tilaukset LM Tietopalveluille -> hankintaprosessi alkaa (tilausten tekeminen, maksut kustantajille)

Case study / onlinet 2:lle sitelle

Seuranta, päivitykset, jälkihuolto

- Hankitun aineiston tietojen päivitykset
- Aineistolaajennukset
- Reklamaatiot
- Lisäneuvottelut
- Tilausten uudistukset

Case study / onlinet 2:lle sitelle

Asiakkaan kanssa neuvotellaan myös seuraavista asioista:

- Päätös tavasta, jolla e-tietoa hallinnoidaan ja käytetään
 - miten tarjotaan loppukäyttäjille
 - portaalin hankinta vai onko jo olemassa
 - resurssien hallinta
 - seurantatyökalut: käyttö- ja kuluseuranta
- Vaaditun lisärahoituksen kartoitus ja perustelut
- Lisäksi mahdolliset koekäytöt ja e-kirjat
- Päätös siirtyä e-tietoon
- Mahdolliset konsortiot

Case Study: Serials Solutions 360 –tuotteet

Hallintalaitteiden hankinta, pystytys ja päivitykset kulkevat koko ajan rinnakkain aineistohankintojen kanssa

- Tuotteiden tilaus (360 Core, 360 Link, 360...)
- Tuotteiden pystytys ja implementointi
- E-aineistojen linkitys
- E-aineistojen aktivointi
- Loppukäyttäjien portaalin ulkonäön räätälöinti
- Sekä kirjastohenkilökunnan että kirjaston asiakkaiden koulutus

Case Study: Serials Solutions 360 –tuotteet

Seuranta, päivitykset, jälkihuolto

- Hankitun aineiston oikeellisuus (linkitykset ja aktivoinnit kunnossa, hankitut aineistot aina käytössä loppukäyttäjille)
- Portaalin ulkonäön lisäräätälöinnit (asiakkaan uudet logot ym)
- Jatkuva help-desk, neuvontapalvelu (sekä admin-henkilöille että loppukäyttäjille)
- Tiedottaminen uusista tuotteista ja tuotepäivityksistä
- Hallintatyökalujen tilausten uudistukset
- Vielä hankkimattomien SerialsSolutions 360 –tuotteiden tutuksi tekeminen ja koulutus

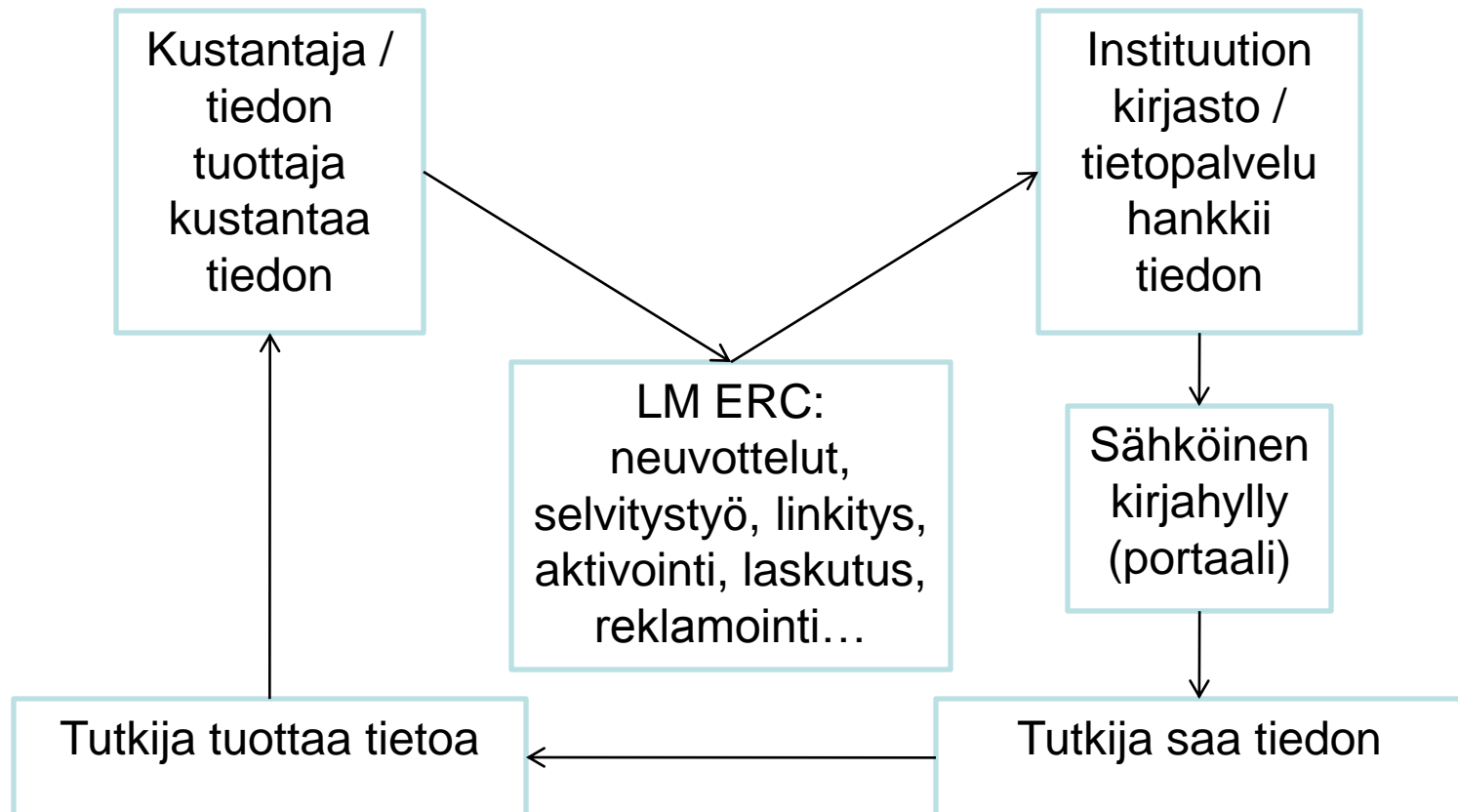

Electronic Resources Consulting (ERC) palvelu

- ERC palvelu vapauttaa kirjaston resursseja rutiinitöistä ydintehtäviin
- Palvelua käyttävät kaikenlaiset kirjastot ja tietopalvelut
- Palvelu räätälöidään aina täysin asiakkaan tahtotilan ja tarpeen mukaisesti
- Hoidamme asiakkaidemme puolesta mm:
 - aineistojen kartoituksen (esim. mitä uutta tarjolla ensi vuodeksi jonkin tietyn tieteen alalle tai paljonko tulisi maksamaan koko painettu aineisto e-aineistona tilattuna)
 - hintaneuvottelut kustantajien ja tiedontuottajien kanssa (sekä uusien, että jo tilattujen aineistojen osalta)
 - e-aineistojen käyttöönoton (e-julkaisujen/ tietolähteiden linkitys ja aktivointi)
 - koulutuksen (sekä kirjastohenkilökunnan, että kirjaston asiakkaiden)
 - tarjoamme ratkaisut sekä hallintapalveluihin että loppukäyttäjille
 - Ylläpidämme tilauskantaa ja yhteyksiä sekä asiakkaaseen että kustantajiin
 - LM tietopalveluilla on aktiivinen rooli kansainvälisissä alan foorumeissa kuten ASA:ssa

Tiedon tie

Osa III

Greetings from London/ASA Conference 2010

ASA=Association of Subscription Agents and Intermediaries

Lähinnä tieteelliset kustantajat sekä kirjastot osallistuvat konferenssiin:

- 2009 on ollut pessimismin ja epävarmuuden vuosi
- Maailmanlaajuinen lama on vaikuttanut kirjastomaailmaan, eniten USA:ssa, jossa suurten yksityisten yliopistokirjastojen hankintarahastot ovat hävinneet osakekurssien laskun myötä
- Kirjastot joutuvat painiskelemaan leikattujen budjettien kanssa
- Jotkut kustantajat ovat tulleet vastaan ja yrittäneet pitää hintojen nousun kurissa

Greetings from London/ASA Conference 2010

- Association of Research Libraries ARL, jäsenenä 124 isointa tutkimuskirjastoa USA:ssa ja Kanadassa: esim Harvardissa ja Yale:ssa 2010 budjetteja on leikattu n. 30%, osa leikkauksita tullut myös kesken vuotta
- Kirjastoilla ollut valtavia ongelmia sopeuttaa toimintansa, tämä on vaatinut paljon työtä ja erilaisia ratkaisumalleja selviytyä
- Suuntaus on painetusta online onlyksi
- Tilanne Euroopassa ei ole ollut yhtä paha
- “Try harder to get it right but don’t cut on services” – palvelu äärettömän tärkeää, asiakkaat reagoivat välittömästi jos palveluita karsitaan. Jälkeenpäin on hyvin vaikeaa tai jopa mahdotonta nostaa palvelun tasoa enää takaisin entiselleen

ALPSP survey 2009

ALPSP =

The Association of Learned and Professional Society Publishers

- Muutamia taulukoita heidän tutkimuksestaan

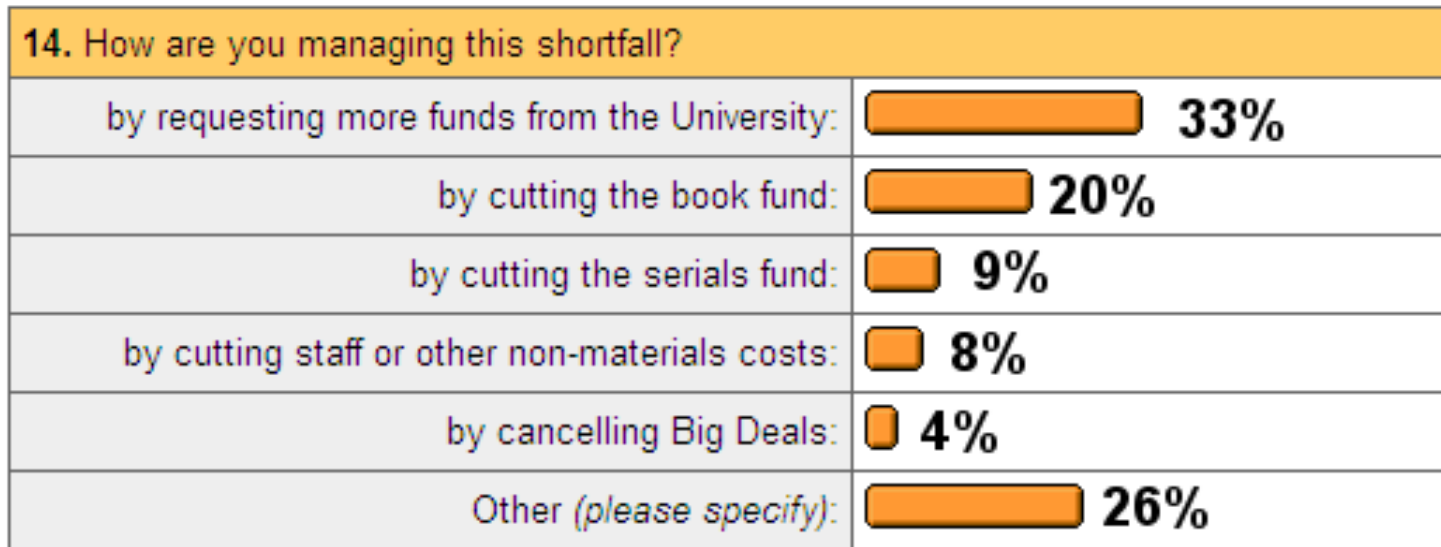
Are Librarians still happy with the Big Deal?

9. How do you currently view the Big Deal?	
still very happy with it:	 8%
still happy with it:	 42%
less happy with it:	 45%
dissatisfied with it:	 5%

10. If you indicated you were less happy or dissatisfied with the Big Deal, what has caused you to change your mind?	
increased costs:	 19%
big deals absorb too much of serials budget:	 13%
small publishers are squeezed out:	 12%
harder to find funds for any new content not in Big Deals:	 18%
concern about extent of low to no use:	 11%
lack of options re adding/excluding content:	 23%
Other (<i>please specify</i>):	 4%

Are Librarians still happy with the Big Deal?

Looking ahead –the next 3 years

18. Looking ahead to 2010 and the next 3 years, do you expect to:	
maintain your current Big Deal portfolio:	 38%
add in new Big Deals as they arise:	 3%
only take on new Big Deals on "cancel to buy" basis:	 28%
actively seek to reduce Big Deal expenditure:	 24%
Other (please specify):	 12%

What is driving you to reduce Big Deal expenditure?

19. If you have indicated that you are likely to seek to reduce your Big Deal commitments over the next 3 years, what do you see as being the main driver?

inability of serials budget to keep pace with currency weakness:	 24%
inability of budget to keep up with general price inflation perception of declining VFM:	 15%
unhappy with current pricing models:	 17%
need more flexibility to adapt to changing subject interests:	 23%
need to prevent serials budget from eroding bookfund:	 21%

Greetings from London/ASA Conference 2010

- Big deals: muutosta isoista keskitetyistä konsortiohankinnoista pienempiin täsmäpaketteihin nousemassa vahvasti esiin
- Tämä on ideaalia pienemmille kirjastoille – mutta myös isoille kirjastoille – enemmän täsmämateriaalia, parempi vastine rahoille
- Sisällölle täytyy antaa arvoa!
- Nyt paketeissa ostetaan paljon aineistoja, joita ei käytetä
- Pienet kustantajat eivät ole mukana suurissa paketeissa – paljon erittäin hyvää täsmätietoa puuttuu
- Isot paketit eivät ole joustavia – kirjastot eivät pysty vastaamaan käyttäjien tarpeita pelkästään näillä aineistoilla. Käyttäjien pääsy tietoon, jota he tarvitsevat, on tärkeintä
- Pääasian pitäisi olla: maksa siitä, mitä käytetään ja tarvitaan – kuinka tämä onnistuu?

Greetings from London/ASA Conference 2010

- Käyttötilastot kaikesta hankituista aineistoista tulevat olemaan kaikkien hankintojen perustana – täytyy myös osata huomioida ja erottaa pienemmät vähemmän käytetyt tärkeät aineistot
- Hyvät työkalut päällekkäisten aineistojen analysointiin ja käyttötilastojen arviointiin oltava olemassa
- 2010 ja 2011 tulevat olemaan tiukkoja vuosia monestakin syystä. 2012 eteenpäin kirjastomaailma saattaa olla hieman erilainen meille kaikille – mutta tämä ei toki tarkoita, että se olisi yhtään huonompi! Päin vastoin. Nyt kehitellään ja kehitytään ja luodaan uutta

Greetings from London/ASA Conference 2010

- Nyt e-lehdet vievät rahaa kirjahankinnoilta, täytyykö kirjastojen leikata kirjahankintojaan yhä enemmän?
- e-lehdet ja e-kirjat lähenevät toisiaan, tulevaisuudessa sillä ei käyttäjien kannalta merkitystä, onko tieto julkaistu lehtiartikkelina vaiko lukuna kirjassa!
- Meidän täytyy katsoa tulevaisuuteen ja kehitellä uusia ideoita ja pakettimalleja, LM tietopalvelut on jo aloittanut neuvottelut muutamista pilottihankkeista kustantajien kanssa
- Pienempiä konsortiosopimuksia/aineistoja harkintaan, pienissä maissa paljon pieniä erikoiskirjastoja, kirjastoihmisillä on hyviä ideoita ja omien aineistojen hyvä tuntemus
- Kirjastojen täytyy myös pystyä perustelemaan hankinnat yhä tarkemmin ja osoittaa hankintojen arvo

Greetings from London/ASA Conference 2010

- Kirjasto on tutkimusinstituutin laboratorio, ja laboratorion on oltava hyvä
- Kiina ja Intia ovat yhdessä maailman toiseksi suurimpia tieteellisten tutkimusten tuottajia (Meksiko, Argentiina ja Brasilia ovat myös nousevia maita)
- Meidän täytyy pystyä pitämään laadukas tutkimusyhteisö myös meillä
- Tämän hetken ongelmat on otettava mahdollisuutena

Mitä kirjastomaailmassa on tapahtunut 2009->

- Kirjastojenkin rahoitus on yhä tarkkenevan ”syynin” alla
- Miten voimme perustella oman kirjastomme hankinnat?
- Miten mittaamme hankintojemme arvoa asiakkaidemme näkökulmasta?
- Käyttötilastot ja overlappin analysis (päällekkäisanalyysi) –työkalut aineistojen käytöstä aivan avainasemassa perusteltujen hankintojen näkökulmasta
- Mutta myös pienempien kohderyhmien tarpeet on otettava jatkossakin huomioon! Voi olla perustellumpaa hankkia jopa kalliimpiakin aineistoja pienempienkin asiakasryhmien käyttöön, jos ja kun hyötysuhde on selkeä
- Rahoittajille täytyy pystyä esittämään perusteluita

One more study

- December 21, 2009—London, UK—CIBER research group at University College London
- Tutkimukseen osallistui maailmanlaajuisesti 835 institutiota
- Luettavissa vapaasti osoitteessa:
<http://www.ebrary.com/corp/inforequest/survey2009.jsp>.

Kiitos!

Kysymyksiä?

Minna Koivumäki

LM tietopalvelut

minna.koivumaki@LMinfo.fi

Puh 09-5424 6654

